

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ТА СТРУКТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

© 2025 ЗВАРИЧ О. І., ВОРОНОВСЬКИЙ Л. М.

УДК 332.12:330.34(477.8)
JEL Classification: C18; O18; R11; R15

Зварич О. І., Вороновський Л. М. Методологічні підходи до оцінки економічного стану та структурних трансформацій регіональних економічних систем

У статті досліджено теоретико-методологічні засади оцінювання економічного стану та структурних трансформацій регіональних економічних систем. Здійснено критичний аналіз існуючих методологічних підходів, визначено їх переваги та обмеження. Встановлено, що комплексне оцінювання регіональних економічних систем потребує інтеграції позитивістської, інституційної, еволюційної та синергетичної парадигм для забезпечення багатовимірного аналізу. Запропоновано комплексний методологічний інструментарій для діагностики економічного розвитку західного регіону України, що враховує галузеву специфіку та структурні особливості. Розроблено таксономію методологічних підходів за критеріями характеру використовуваних показників, рівня охоплення економічної системи та часової перспективи оцінювання. Обґрунтовано необхідність поєднання кількісних та якісних методів оцінювання для виявлення потенціалу економічного зростання пріоритетних сфер господарювання. Адаптовано методологічні підходи до оцінювання пріоритетних сфер економіки західного регіону України, а саме: туристично-рекреаційної сфери, агропромислового комплексу, ІТ-сектору та креативних індустрій. Для кожної з цих сфер запропоновано специфічні методи аналізу, які враховують їх особливості та потенціал структурних трансформацій. Виявлено, що геоeкономічна специфіка західного регіону України вимагає особливої уваги до оцінювання транскордонного співробітництва, потенціалу євроінтеграції, розвитку підприємництва та інноваційної активності. Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання при розробці стратегій регіонального розвитку, програм структурної модернізації економіки західного регіону України, а також при проведенні комплексних оцінок економічного стану територій на основі запропонованого методологічного інструментарію.

Ключові слова: методологія оцінювання, економічний стан, структурні трансформації, регіональна економіка, західний регіон України, економічний розвиток.

Бібл.: 20.

Зварич Олена Ігорівна – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту і маркетингу, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (вул. Шевченка, 57, Івано-Франківськ, 76018, Україна)

E-mail: lana_zl@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5088-7565>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/S-8298-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=58512969400>

Вороновський Любомир Миронович – аспірант кафедри економічної кібернетики, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (вул. Шевченка, 57, Івано-Франківськ, 76018, Україна)

E-mail: voronovskijlubomir@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-6257-1813>

UDC 332.12:330.34(477.8)
JEL Classification: C18; O18; R11; R15

Zvarych O. I., Voronovskiy L. M. The Methodological Approaches to Assessing the Economic State and Structural Transformations of Regional Economic Systems

The article examines the theoretical and methodological foundations of assessing the economic condition and structural transformations of regional economic systems. A critical analysis of existing methodological approaches has been carried out, identifying their advantages and limitations. It is found that a comprehensive assessment of regional economic systems requires the integration of positivist, institutional, evolutionary, and synergistic paradigms for ensuring a multidimensional analysis. A comprehensive methodological instrumentarium has been proposed for diagnosing the economic development of the western region of Ukraine, considering sectoral specifics and structural characteristics. A taxonomy of methodological approaches has been developed based on criteria of the nature of the indicators used, the level of economic system coverage, and the time perspective of assessment. The necessity of combining quantitative and qualitative assessment methods to identify the potential for economic growth in priority sectors of the economy has been substantiated. Methodological approaches have been adapted to assess the priority sectors of the economy of the western region of Ukraine, namely: the tourism and recreation sector, the agro-industrial complex, the IT sector, and the creative industries. Specific methods of analysis have been proposed for each of these sectors, taking into account their characteristics and potential for structural transformations. It is identified that the geo-economic specificity of the western region of Ukraine requires special attention to the assessment of cross-border cooperation, the potential for European integration, entrepreneurship development, and innovative activity. The practical significance of the results obtained lies in the possibility of their use in developing regional development strategies, programs for the structural modernization of the economy of the western region of Ukraine, as well as conducting comprehensive assessments of the economic state of territories based on the proposed methodological instruments.

Keywords: methodology of assessment, economic condition, structural transformations, regional economy, western region of Ukraine, economic development.

Bibl.: 20.

Zvarych Olena I. – Doctor of Sciences (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of Management and Marketing, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (57 Shevchenko Str., Ivano-Frankivsk, 76018, Ukraine)

E-mail: lena_zl@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5088-7565>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/S-8298-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=58512969400>

Voronovskiy Liubomyr M. – Postgraduate Student of the Department of Economic Cybernetics, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (57 Shevchenko Str., Ivano-Frankivsk, 76018, Ukraine)

E-mail: voronovskijlubomir@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-6257-1813>

Сучасні виклики глобалізації, технологічні зміни та євроінтеграційні процеси зумовлюють необхідність трансформації регіональних економічних систем. Особливої актуальності набуває проблема адекватного оцінювання економічного стану територій та галузей для визначення потенціалу їх розвитку та оптимізації структурних змін. Західний регіон України характеризується специфічними соціально-економічними умовами, що вимагає розробки адаптованих методологічних підходів до діагностики його економічного стану.

Необхідність комплексного підходу до оцінювання економічного стану та структурних трансформацій зумовлена багатоаспектністю регіонального розвитку, який включає економічні, соціальні, екологічні, інституційні та інші виміри. Традиційні методи оцінювання, сфокусовані переважно на макроекономічних показниках, не дозволяють повною мірою врахувати специфіку регіональних економічних систем і потенціал їх структурних трансформацій.

Теоретико-методологічні аспекти оцінювання економічного розвитку регіонів досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Серед вітчизняних дослідників вагомий внесок зробили: В. Гець та співавтори [3], які запропонували розглядати економічний стан як системне явище, що відображає інтегральний результат взаємодії різноманітних соціально-економічних процесів; М. Долішній та І. Сторонянська [9], які досліджували специфіку регіональних економічних систем західних областей України; А. Шинкарук, яка розвинула методологію структурних трансформацій в умовах глобалізації.

Серед зарубіжних науковців слід відзначити праці П. Кругмана, який розробив теоретико-методологічні засади нової економічної географії; М. Портера [18], який запропонував кластерний підхід до аналізу регіональної конкурентоспроможності; Дж. Стігліца зі співавторами [20], які наголошували на необхідності включення в оцінку

економічного стану не лише кількісних, але й якісних показників розвитку.

Значний внесок у розвиток методології оцінювання структурних трансформацій зробили С. Глазьев [4], який розробив теорію технологічних укладів; Р. Нельсон і С. Вінтер [16], які створили методологічні засади еволюційного підходу до аналізу економічних систем; Д. Норт [17], який обґрунтував інституційний підхід до аналізу економічних трансформацій.

Проте питання комплексної методології оцінювання структурних трансформацій, особливо в контексті специфіки західних областей України, залишається недостатньо вивченим, що зумовлює актуальність даного дослідження.

1. Концептуальні основи оцінювання економічного стану

У методології суспільних наук системне дослідження економічного стану та структурних трансформацій вимагає формування чіткого концептуального апарату та теоретичної бази. Методологія економічних досліджень еволюціонувала від неокласичних підходів до постнеокласичної та інституційної парадигми, що дозволяє розглядати економічні процеси в їх багатогранності та системності.

Сучасне розуміння економічного стану регіону базується на поліструктурному підході, який розглядає регіональну економіку як складну систему з багатьма підсистемами, кожна з яких характеризується власною структурою, динамікою та внутрішніми закономірностями. Відповідно до досліджень В. Гейця та ін. [3], економічний стан слід розглядати не лише як сукупність індикаторів, а як системне явище, що відображає інтегральний результат взаємодії різноманітних соціально-економічних процесів.

Доцільно виокремити три ключові теоретичні підходи до розуміння економічного стану та структурних трансформацій.

Теорії просторового розвитку, які заклали фундамент регіональної економіки. Теорія «полюсів зростання» Ф. Перру обґрунтовує концентрацію економічної активності навколо певних центрів (полюсів), які через систему міжгалузевих зв'язків сприяють розвитку прилеглих територій. Теорія просторової організації господарства А. Льоша розкриває закономірності формування економічних ландшафтів та оптимального розміщення виробничих сил. Нова економічна географія П. Кругмана інтегрує просторові та економічні аспекти, пояснюючи формування агломерацій через взаємодію відцентрових і доцентрових сил.

Теорії структурних трансформацій, що розглядають економічний розвиток як послідовну зміну структурних характеристик. Концепція трьох секторів економіки К. Кларка та Ж. Фурастьє обґрунтовує закономірності переходу від аграрної до індустріальної та постіндустріальної структури. Теорія технологічних укладів С. Глазьева [4] поглиблює розуміння структурних трансформацій через призму зміни домінуючих технологій та відповідних їм виробничих комплексів.

Інституційні теорії, які акцентують увагу на ролі інститутів у формуванні економічного стану та структурних змін. Теорія інституційних матриць С. Кірдіної розглядає інститути як системоутворюючі елементи соціально-економічних систем. Концепція залежності від попереднього шляху розвитку (*path dependency*) П. Девіда та Б. Артура пояснює стійкість інституційних структур та інерційність економічних систем.

На основі інтеграції цих теоретичних підходів можна сформулювати концептуальну модель оцінювання економічного стану та структурних трансформацій, яка включає:

- ✦ **системність і комплексність оцінювання**, що передбачає розгляд економічної системи як цілісного об'єкта з урахуванням взаємозв'язків між її елементами;
- ✦ **динамічність оцінювання**, що враховує часову еволюцію економічних структур;
- ✦ **просторовість оцінювання**, що відображає територіальну диференціацію економічних процесів;
- ✦ **інституційність оцінювання**, що враховує роль формальних і неформальних інститутів у формуванні економічного стану.

2. Таксономія методологічних підходів до оцінювання

Огляд сучасної наукової літератури дозволяє систематизувати та класифікувати методологічні підходи до оцінювання економічного стану та

структурних трансформацій за кількома критеріями, що в сукупності формують єдину таксономічну систему.

Вибір методологічної парадигми визначає фундаментальні принципи та епістемологічні засади дослідження. У науковому дискурсі виокремлюються такі парадигмальні підходи.

Позитивістський підхід базується на принципах логічного емпіризму, верифікаціонізму та абсолютизації об'єктивного знання. Згідно з цим підходом, оцінювання економічного стану передбачає чітку формалізацію, квантифікацію показників та верифікацію результатів. Позитивістська методологія, як зазначає М. Блауг [1], прагне до елімінації суб'єктивних чинників і ціннісних суджень, зосереджуючись на виявленні об'єктивних закономірностей економічних процесів. Обмеженням цього підходу є недостатнє врахування неформалізованих аспектів економічної діяльності та контекстуальної специфіки.

Інституційний підхід ґрунтується на визнанні визначальної ролі інститутів у формуванні економічного стану та структурних трансформацій. За Д. Нормом [17], інститути створюють «правила гри» в економіці, формуючи систему стимулів та обмежень для економічних агентів. Методологія інституційного аналізу передбачає дослідження формальних норм, неформальних правил, механізмів примусу до їх виконання та їх впливу на економічні показники. Важливим аспектом є аналіз трансакційних витрат і ефективності інституційної структури економіки.

Еволюційний підхід розглядає економічні системи як такі, що постійно еволюціонують під впливом технологічних, організаційних та інституційних інновацій. Методологія еволюційного аналізу, розроблена Р. Нельсоном та С. Вінтером [16], акцентує увагу на процесах відбору, адаптації та спадковості в економічних системах. Цей підхід дозволяє виявляти довгострокові тренди структурних трансформацій, пояснювати нерівномірність економічного розвитку та формувати прогнози еволюційних змін.

Синергетичний підхід інтегрує досягнення теорії складних систем, нелінійної динаміки та синергетики для пояснення процесів самоорганізації в економічних системах. За Г. Хакеном та І. Пригожиним, економічні системи характеризуються нелінійністю, нерівноважністю та здатністю до самоорганізації через механізми позитивного зворотного зв'язку. Методологія синергетичного аналізу дозволяє досліджувати точки біфуркації, атрактори розвитку та емерджентні властивості економічних систем.

Залежно від характеру використовуваних показників виокремлюють три підходи, кожен з яких має свої гносеологічні особливості та діагностичний потенціал.

Кількісні підходи домінували в економічній методології протягом тривалого часу, відображаючи вплив позитивістської парадигми. Вони базуються на використанні статистичних індикаторів, економетричних моделей і формалізованих алгоритмів. Перевагами кількісних підходів є можливість точного вимірювання, порівняння та агрегування показників, що забезпечує об'єктивність та верифікованість результатів. Водночас, як зазначає Дж. Стігліц зі співавторами [20], надмірна фокусація на кількісних показниках може призводити до спрощеного розуміння складних економічних феноменів.

Якісні підходи використовують методи експертного оцінювання, глибинних інтерв'ю, кейс-стаді та контент-аналізу для виявлення неформалізованих аспектів економічних процесів. Вони дозволяють враховувати контекстуальну специфіку, суб'єктивні сприйняття та прихований потенціал економічних систем. Обмеженням якісних підходів є складність порівняння та узагальнення результатів.

Комбіновані (змішані) підходи інтегрують кількісні та якісні методи на засадах методологічної тріангуляції. Вони забезпечують багатовимірність оцінювання, дозволяючи підтверджувати результати кількісного аналізу якісними даними і навпаки. Комбінована методологія, за Дж. Кресвеллом [15], може реалізовуватися через послідовні схеми (кількісний аналіз → якісний аналіз або навпаки) та паралельні схеми (одночасне застосування обох типів методів).

Багаторівневість економічних систем зумовлює необхідність диференціації методологічних підходів за рівнем охоплення.

Макроекономічні підходи фокусуються на оцінці регіональної економіки як цілісної системи, аналізуючи агреговані показники регіонального продукту, зайнятості, інвестицій, зовнішньоекономічної діяльності. Методологія макроекономічного аналізу передбачає дослідження макроекономічних пропорцій, темпів зростання та структурних зрушень на рівні регіону загалом.

Мезоекономічні підходи спрямовані на аналізі окремих секторів, галузей чи територіальних субрегіонів. Методологія мезоекономічного аналізу, обґрунтована в працях С. Глазьева [4] та Г. Клейнера, передбачає дослідження галузевих і міжгалузевих взаємодій, кластерних утворень та регіональних інноваційних систем. Цей рівень аналізу дозволяє виявляти структурні особливості

регіональної економіки та оцінювати конкурентоспроможність окремих галузей.

Мікроекономічні підходи зосереджені на дослідженні поведінки та показників окремих економічних агентів – підприємств, домогосподарств, організацій. Методологія мікроекономічного аналізу передбачає оцінку ефективності використання ресурсів, аналіз конкурентних стратегій та дослідження інституційних умов діяльності підприємств.

3. Аналітичний інструментарій оцінювання економічного стану регіону

Методологічні підходи до оцінювання економічного стану регіону реалізуються через систему конкретних методів та аналітичних інструментів, які забезпечують формалізацію, вимірювання та інтерпретацію економічних явищ і процесів.

Статистичні методи формують базовий інструментарій економічних досліджень, забезпечуючи кількісну оцінку економічних явищ і виявлення статистичних закономірностей. Розвиток статистичної методології від описової до інференційної статистики розширив можливості оцінювання економічного стану регіонів. Факторний аналіз, детально розглянутий у працях Р. Хармана [10], дозволяє виявляти латентні фактори, що визначають структуру економічних процесів, та вимірювати їх вплив на загальну динаміку економічного розвитку.

Аналіз часових рядів посідає особливе місце в інструментарії економічних досліджень. Декомпозиція часових рядів за методикою Х-12-ARIMA дозволяє виокремлювати трендову, циклічну, сезонну та випадкову компоненти в динаміці економічних показників, що забезпечує розуміння глибинних закономірностей розвитку. Спектральний аналіз часових рядів, розроблений Дж. Боксом, Г. Дженкінсом та ін. [14], дозволяє виявляти приховані циклічні компоненти в економічних процесах.

Індексний метод забезпечує вимірювання складних соціально-економічних явищ через побудову синтетичних показників. Особливу цінність мають індекси структурних зрушень, зокрема індекси Рябцева, Гатєва, Салаї, які дозволяють квантифікувати інтенсивність структурних змін в економіці. Індекси спеціалізації, локалізації та концентрації, розроблені в рамках теорії регіональної економіки, забезпечують оцінку структурних характеристик регіональних господарських комплексів.

Кореляційно-регресійний аналіз дозволяє виявляти стохастичні залежності між економічними показниками, оцінювати силу та напрям цих залежностей, будувати прогностичні моделі. У регіо-

нальних дослідженнях особливого значення набуває просторова регресія, яка враховує територіальну автокореляцію та просторові ефекти.

Економіко-математичне моделювання забезпечує формалізоване відображення економічних процесів через систему математичних співвідношень, що дозволяє досліджувати їх властивості, прогнозувати розвиток та оптимізувати структуру.

Балансові моделі, теоретико-методологічні засади яких були закладені В. Леонтьєвим, відображають міжгалузеві та міжрегіональні зв'язки через систему балансових рівнянь. Сучасні модифікації методу «витрати – випуск» включають соціальні матриці обліку (SAM) та обчислювані моделі загальної рівноваги (CGE), які дозволяють аналізувати складні структурні взаємозв'язки в економіці. Як зазначає М. Шарп [12], балансові моделі особливо ефективні для оцінки мультиплікативного ефекту структурних трансформацій.

Оптимізаційні моделі дозволяють визначати оптимальну структуру економіки відповідно до заданих цільових функцій та обмежень. У регіональних дослідженнях використовуються моделі оптимізації розміщення виробництва, розподілу інвестицій, управління ресурсами. Сучасні модифікації включають багатоцільову оптимізацію та стохастичні оптимізаційні моделі, які враховують невизначеність економічних процесів.

Імітаційні моделі, зокрема метод Монте-Карло та агентне моделювання, дозволяють відтворювати складні економічні процеси через симуляцію поведінки окремих економічних агентів та їх взаємодії. Як зазначає Т. Шеллінг [19], агентне моделювання дозволяє досліджувати емерджентні властивості економічних систем і прогнозувати макроефекти мікроекономічних рішень.

Оцінювання структурних трансформацій вимагає специфічного методологічного інструментарію, який дозволяє аналізувати зміни в пропорціях і співвідношеннях елементів економічної системи.

Структурно-динамічний аналіз базується на дослідженні динаміки питомої ваги окремих елементів у структурі економічної системи. Методологія цього аналізу передбачає розрахунок коефіцієнтів структурних зрушень, які вимірюють інтенсивність і швидкість структурних змін. Особливу цінність мають інтегральні коефіцієнти структурних відмінностей, які дозволяють порівнювати структури різних економічних систем або різні часові стани однієї системи.

Метод структурних відхилень (*shift-share analysis*) дозволяє декомпозувати зміни в регіональній економіці на три складові: національний компонент, галузевий компонент і регіональний

компонент. Ця методологія забезпечує розуміння впливу різних факторів на структурні трансформації та дозволяє виявляти конкурентні переваги регіонів.

4. Методологічні особливості оцінювання структурних трансформацій західного регіону України

Застосування розглянутих методологічних підходів для оцінювання економічного стану та структурних трансформацій західного регіону України вимагає врахування специфічних характеристик цього регіону, які впливають на вибір методів та інтерпретацію результатів.

Західний регіон України, що включає Волинську, Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську, Рівненську, Тернопільську та Чернівецьку області, характеризується унікальними геоekonomічними особливостями, які повинні враховуватися в методології оцінювання.

Прикордонне розташування регіону на межі з Європейським Союзом визначає його транзитний потенціал та інтенсивність транскордонних економічних зв'язків. Методологія оцінювання має включати показники транскордонного співробітництва, інтенсивності зовнішньоекономічної діяльності, участі в європейських інтеграційних процесах. Як зазначають І. Сторонянська, І. Залуцький, Х. Патицька [9], євроінтеграційний чинник суттєво впливає на структурні трансформації економіки західних областей.

Природно-ресурсний потенціал регіону, що включає лісові, водні, рекреаційні ресурси та обмежені земельні ресурси, визначає специфіку економічної діяльності. Методологія оцінювання має враховувати показники ефективності використання природних ресурсів, екологічності економічного розвитку, стійкості природно-господарських систем.

Історико-культурна спадщина та етнокультурні особливості, які формують специфічний соціокультурний контекст економічної діяльності. Методологія оцінювання має включати аналіз впливу культурних чинників на економічний розвиток, оцінку культурних індустрій та креативної економіки, дослідження ролі соціального капіталу в структурних трансформаціях. За дослідженням А. Мокія та ін. [7], ендегенні культурні детермінанти значною мірою визначають траєкторії економічного розвитку західноукраїнських територій.

Економіка західного регіону України характеризується низкою структурних особливостей, які визначають специфіку методологічних підходів до оцінювання.

Переважання малого та середнього бізнесу в економічній структурі, що зумовляє необхідність адаптації макроекономічних методів до аналізу мікроекономічних процесів. Методологія оцінювання має включати показники розвитку підприємництва, оцінку підприємницького потенціалу, аналіз мереж малих і середніх підприємств. Як зазначає О. Амоша, «мережева» природа економіки західного регіону потребує специфічних методів аналізу, які відрізняються від традиційних підходів до дослідження великих індустріальних агломерацій.

Диверсифікована галузева структура з акцентом на сферу послуг, легку промисловість, харчову промисловість, деревообробку та IT-сектор. Методологія оцінювання має враховувати показники структурної різноманітності, галузевої спеціалізації, технологічної інтенсивності виробництва. Особливу увагу слід приділяти аналізу інноваційності галузевої структури та оцінці потенціалу формування інноваційних кластерів. За дослідженнями І. Благуга, інноваційні кластери стають новими центрами економічного зростання в західних областях України.

Просторова неоднорідність економічного розвитку з формуванням полюсів зростання навколо обласних центрів та депресивних периферійних територій. Методологія оцінювання має включати методи просторово-економічного аналізу, показники територіальної концентрації економічної діяльності, оцінку центрально-периферійних взаємодій. Як зазначають вчені під керівництвом М. Мельника [6], просторова дивергенція є ключовою характеристикою економічного розвитку західного регіону, що потребує специфічних методів аналізу.

Враховуючи геоелектронічну та структурну специфіку західного регіону України, доцільно адаптувати методологічний інструментарій оцінювання економічного стану та структурних трансформацій за такими напрямками.

Інтеграція кількісних та якісних методів оцінювання, що дозволить враховувати як формалізовані аспекти економічного розвитку, так і неформалізовані чинники, пов'язані із соціокультурною специфікою регіону. У статті **обґрунтовується** необхідність використання методології змішаних досліджень (*mixed methods research*), яка передбачає послідовне або паралельне застосування кількісних та якісних методів з їх подальшою інтеграцією. Це дозволить подолати обмеження позитивістської парадигми та врахувати контекстуальну специфіку регіону.

Розширення системи індикаторів економічного стану за рахунок включення показників, які

відображають специфічні аспекти регіонального розвитку: індикаторів транскордонного співробітництва, показників розвитку креативної економіки, індикаторів інноваційної активності малого та середнього бізнесу, показників екологічної стійкості економічного розвитку. Як зазначає В. Борщевський [2], традиційні макроекономічні індикатори не відображають повною мірою специфіку економічного розвитку західного регіону України.

Застосування просторово-економетричних методів, які дозволяють врахувати географічну компоненту економічних процесів та аналізувати просторові структури. У статті **обґрунтовується** необхідність впровадження використання моделей просторової автокореляції, просторової регресії, геостатистичних методів. Ці методи дозволяють виявляти просторові патерни економічного розвитку, аналізувати процеси економічної конвергенції/дивергенції, оцінювати вплив просторових чинників на структурні трансформації. Також для ідентифікації латентних факторів, що визначають регіональні диспропорції, застосовується факторний аналіз як один з ефективних методів багатовимірного аналізу [10].

5. Комплексна методологія оцінювання пріоритетних сфер господарювання

Враховання галузевої специфіки західного регіону України потребує розробки диференційованих методологічних підходів до оцінювання пріоритетних сфер господарювання, які мають найбільший потенціал економічного зростання.

Туристично-рекреаційна сфера є однією з пріоритетних для західного регіону України, що зумовляє необхідність розробки специфічної методології для її оцінювання. Описується комплексний методологічний підхід, який включає таке.

Оцінку туристично-рекреаційного потенціалу на основі методу бальної оцінки природних та історико-культурних ресурсів, методу експертних оцінок атрактивності туристичних дестинацій, методу туристичної ренти для оцінки економічної цінності рекреаційних ресурсів. Як зазначають О. Кицяк, В. Кицяк [5], комплексна оцінка туристично-рекреаційного потенціалу є передумовою ефективного управління розвитком цієї сфери.

Аналіз структури туристичного ринку з використанням методів структурно-функціонального аналізу, оцінки конкурентних стратегій, аналізу структури туристичних потоків. Особливу увагу слід приділяти оцінці диверсифікації туристичного продукту та аналізу сезонності туристичної діяльності.

Оцінку економічної ефективності туристичної діяльності на основі методів аналізу до-

даткової вартості туристичного продукту, оцінки прямого та мультиплікативного впливу туризму на регіональну економіку, аналізу зайнятості в туристичній сфері. Ініціюється використання методології сателітних рахунків туризму, адаптованої до регіонального рівня, що дозволить оцінити реальний внесок туризму в економіку регіону.

Агропромислова сфера є традиційно важливою для західного регіону України, що зумовлює необхідність специфічної методології її оцінювання з урахуванням сучасних тенденцій розвитку. Пропонується комплексний методологічний підхід, який включає таке.

Оцінку продуктивності аграрного виробництва на основі методів аналізу земельної, трудової та капітальної продуктивності, оцінки технологічної ефективності сільськогосподарських підприємств, аналізу технологічної структури виробництва. Як зазначає В. Юрчишин [13], прискорення структурних трансформацій в аграрному секторі західних областей України потребує не лише оцінки його поточного стану, але й визначення пріоритетних напрямів розвитку, які відповідають сучасним викликам.

Аналіз структури агропромислового комплексу з використанням методів структурно-динамічного аналізу, оцінки вертикальної та горизонтальної інтеграції, аналізу структури ланцюгів доданої вартості. Особливу увагу слід приділяти оцінці розвитку органічного сільського господарства та інших інноваційних напрямів, які мають значний потенціал в умовах західного регіону.

Оцінку експортного потенціалу агропромислового комплексу на основі методів аналізу структури експорту, оцінки конкурентних переваг на зовнішніх ринках, аналізу відповідності продукції європейським стандартам. У роботі **запропоновано** використання методології оцінки вартості експортного потенціалу, яка дозволяє виявляти перспективні експортні ніші та оцінювати потенціал нарощування експорту.

ІТ-сектор та креативні індустрії є сферами, які динамічно розвиваються в західному регіоні України та мають значний потенціал економічного зростання. У роботі **формується** комплексний методологічний підхід до їх оцінювання, а саме.

Оцінка інноваційного потенціалу на основі методів аналізу інноваційної активності підприємств, оцінки інтелектуального капіталу, аналізу патентної активності. Особливу увагу слід приділяти оцінці креативності як економічного ресурсу та аналізу формування креативних кластерів. Як зазначають В. Чужиков, А. Диндар [11], креативний потенціал західного регіону України є одним із

ключових чинників його конкурентоспроможності в глобальній економіці.

Аналіз структури ІТ-сектора та креативних індустрій з використанням методів структурно-функціонального аналізу, оцінки ланцюгів створення вартості, аналізу мережових взаємодій між підприємствами. Передбачається використання методології соціального мережевого аналізу (SNA), яка дозволяє виявляти структуру зв'язків у креативних екосистемах та оцінювати їх вплив на економічний розвиток.

Оцінка економічного впливу ІТ-сектора та креативних індустрій на основі методів аналізу доданої вартості, оцінки мультиплікативного ефекту, аналізу впливу на зайнятість і доходи населення. Пропонується використання методології оцінки внеску креативної економіки, розробленої ЮНКТАД та адаптованої до регіонального рівня, що дозволить комплексно оцінити економічний ефект розвитку цих сфер.

ВИСНОВКИ

Теоретико-методологічні засади оцінювання економічного стану та структурних трансформацій регіональних економічних систем характеризуються значною різноманітністю підходів, методів та інструментів, які відображають комплексність і багатовимірність досліджуваних явищ. Проведення дослідження дозволяє зробити такі висновки.

Методологія оцінювання економічного стану та структурних трансформацій має ґрунтуватися на поліпарадигмальному підході, який інтегрує досягнення позитивістської, інституційної, еволюційної та синергетичної парадигм. Це забезпечує комплексність оцінювання та врахування різних аспектів економічних процесів.

Таксономія методологічних підходів включає їх диференціацію за характером використовуваних показників, рівнем охоплення економічної системи, часовою перспективою оцінювання, що створює теоретико-методологічний фундамент для комплексного дослідження економічних явищ.

Аналітичний інструментарій оцінювання економічного стану та структурних трансформацій має включати статистичні методи, методи економіко-математичного моделювання, спеціальні методи структурного аналізу та інтегральні методи, адаптовані до специфіки регіональних економічних систем.

Методологія оцінювання економічного стану та структурних трансформацій західного регіону України має враховувати його гео економічну та га-

лузеву специфіку, зокрема прикордонне розташування, природно-ресурсний потенціал, історико-культурні особливості, структуру економіки з домінуванням малого та середнього бізнесу.

Комплексна методологія оцінювання пріоритетних сфер господарювання (туристично-рекреаційної сфери, агропромислового комплексу, IT-сектора та креативних індустрій) має базуватися на диференційованих підходах, які враховують галузеву специфіку та потенціал структурних трансформацій.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання при розробці стратегій регіонального розвитку, програм структурної модернізації економіки західного регіону України, а також при проведенні комплексних оцінок економічного стану територій.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою інтегрованої методології оцінювання економічного стану та структурних трансформацій, яка поєднуватиме кількісні та якісні методи, враховуватиме просторові аспекти економічного розвитку та дозволитиме оцінювати не лише поточний стан, але й потенціал структурних змін в умовах євроінтеграції та глобальних викликів. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Blaug M. *The Methodology of Economics: Or, How Economists Explain*. 2nd ed. Cambridge University Press, 1992. 314 p.
2. Борщевський В. В. Механізми підвищення ефективності структурних трансформацій в економіці великих міст Західного регіону України. *Регіональна економіка*. 2020. № 3. С. 5–13. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2020-3-1>
3. Геєць В., Юрчишин В., Бородіна О., Прокопа І. Соціоекономічна модернізація аграрного сектору України (концептуальні положення). *Економіка України*. 2011. Т. 12. С. 4–14.
4. Глазьев С. Теория долгосрочного технико-экономического развития. М.: ВлаДар, 1993. 310 с.
5. Киляк О. В., Киляк В. Ф. Регіональні детермінанти становлення туристичної галузі в контексті розвитку «зеленої економіки». *Регіональна економіка*. 2012. № 4. С. 23–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2012_4_5
6. Просторова організація бізнесу в регіонах України: тенденції, фактори, механізми регулювання: монографія у 2-х т. / наук. ред. М. І. Мельник. Львів, 2023. Т. 2. 346 с.
7. Мокій А. І., Павліха Н. В., Науменко Н. С., Дацко О. І. Інституціональне забезпечення інноваційного розвитку територіальних громад України. *Регіональна економіка*. 2018. № 4. С. 17–27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2018_4_4
8. Мельник Т. М. Експортний потенціал України: методологія оцінки та аналіз. *Міжнародна економічна політика*. 2008. № 8–9. С. 221–244. URL: <https://journals.urau.ua/jiep/article/view/27507>
9. Сторонянська І. З., Залуцький І. Р., Патицька Х. О. Сучасні виклики та проблеми ідентифікації сільських територій у несприятливих умовах в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 32. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-2>
10. Harman H. H. *Modern Factor Analysis*. 3rd ed. Chicago: University of Chicago Press, 1976. 487 p.
11. Чужиков В. І., Диндар А. С. Мистецька парадигма в креативній моделі глобального економічного простору. *Стратегія економічного розвитку України*. 2016. № 39. С. 30–39. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstreams/11894a58-cc87-4715-aa13-1ad647cfe424/download>
12. Sharp M. *Industrial Policy and European Integration: Lessons from Experience in Western Europe over the Last 25 Years*. UCL SSEES Economics and Business Working Paper Series. 2003. No. 30. 37 p. URL: <http://discovery.ucl.ac.uk/17546/1/17546.pdf>
13. Юрчишин В. В. До проблеми системної переорієнтації розвитку агросфери на засадах соціо-економіки. *Економіка АПК*. 2013. № 11. С. 6–17. URL: <https://eapk.com.ua/en/article/download/doproblemi-sistemnoyi-pereoriyentatsiyi-rozvitku-agrosferi-na-zasadakh-sotsioekonomiki-naukovo-prikladni-aspekti>
14. Box G., Jenkins G. et al. *Time Series Analysis: Forecasting and Control*. Wiley, 2015. 712 p.
15. Creswell J. *Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches*. SAGE Publications, 2018. 488 p.
16. Nelson R., Winter S. *An Evolutionary Theory of Economic Change*. Belknap Press, 2006. 452 p.
17. North D. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge University Press, 2012. 152 p. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511808678>
18. Porter M. *The Competitive Advantage of Nations*. Free Press, 1998. 896 p.
19. Schelling T. *Micromotives and Macrobehavior*. Norton & Company, 2006. 288 p.
20. Stiglitz J., Fitoussi J.-P., Durand M. *Measuring What Counts: The Global Movement for Well-Being*. The New Press, 2019. 224 p.

REFERENCES

- Blaug, M. (1992). *The methodology of economics: Or, how economists explain* (2nd ed.). Cambridge University Press.
- Borshchevs'kyi, V. V. (2020). *Mekhanizmy pidvyshchennya efektyvnosti strukturnykh transformatsiy v ekonomitsi velykykh mist Zakhidnoho rehionu Ukrayiny* [Mechanisms for improving the efficiency of structural transformations in the economy of large

- cities in the Western region of Ukraine]. *Rehional'na ekonomika*, 3, 5-13. <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2020-3-1>
- Box, G., & Jenkins, G. (2015). *Time series analysis: Forecasting and control*. Wiley.
- Chuzhykov, V. I., & Dyndar, A. S. (2016). Mystets'ka paradyhma v kreatyvnyi modeli hlobal'noho ekonomichnoho prostoru [Artistic paradigm in the creative model of global economic space]. *Stratehiya ekonomichnoho rozvytku Ukrainy*, 39, 30-39. <https://ir.kneu.edu.ua/bitstreams/11894a58-cc87-4715-aa13-1ad647cfe424/download>
- Creswell, J. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. SAGE Publications.
- Heyets', V., Yurchyshyn, V., Borodina, O., & Prokopa, I. (2011). Sotsioekonomichna modernizatsiya ahrarnoho sektoru Ukrainy (kontseptual'ni polozhennya) [Socioeconomic modernization of the agricultural sector of Ukraine (conceptual provisions)]. *Ekonomika Ukrainy*, 12, 4-14.
- Glaz'ev, S. (1993). *Teoriya dolgosrochnogo tekhniko-ekonomicheskogo razvitiya* [Theory of long-term technical and economic development]. VlaDar.
- Harman, H. H. (1976). *Modern factor analysis* (3rd ed.). University of Chicago Press.
- Kyfyak, O. V., & Kyfyak, V. F. (2012). Rehional'ni determinanty stanovlennya turystychnoyi haluzi v konteksti rozvytku «zelenoyi ekonomiky» [Regional determinants of tourism industry development in the context of «green economy» development]. *Rehional'na ekonomika*, 4, 23-30. http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2012_4_5
- Mel'nyk, M. I. (Ed.). (2023). *Prostorova orhanizatsiya biznesu v rehionakh Ukrainy: tendentsiyi, faktory, mekhanizmy rehulyuvannya: monohrafiya u 2-kh t.* [Spatial organization of business in the regions of Ukraine: trends, factors, regulation mechanisms: monograph in 2 volumes] (Vol. 2).
- Mel'nyk, T. M. (2008). Eksportnyy potentsial Ukrainy: metodolohiya otsinky ta analiz [Export potential of Ukraine: evaluation methodology and analysis]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka*, 8-9, 221-244. <https://journals.urau.ua/jiep/article/view/27507>
- Mokiy, A. I., Pavlikha, N. V., Naumenko, N. S., & Datsko, O. I. (2018). Instytutsional'ne zabezpechennya innovatsynoho rozvytku terytorial'nykh hromad Ukrainy [Institutional support for innovative development of territorial communities of Ukraine]. *Rehional'na ekonomika*, 4, 17-27. http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2018_4_4
- Nelson, R., & Winter, S. (2006). *An evolutionary theory of economic change*. Belknap Press.
- North, D. (2012). *Institutions, institutional change and economic performance*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511808678>
- Porter, M. (1998). *The competitive advantage of nations*. Free Press.
- Schelling, T. (2006). *Micromotives and macrobehavior*. Norton & Company.
- Sharp, M. (2003). Industrial policy and European integration: Lessons from experience in Western Europe over the last 25 years. *UCL SSEES Economics and Business Working Paper Series*, 30. <http://discovery.ucl.ac.uk/17546/1/17546.pdf>
- Stiglitz, J., Fitoussi, J.-P., & Durand, M. (2019). *Measuring what counts: The global movement for well-being*. The New Press.
- Storonyan's'ka, I. Z., Zaluts'kyi, I. R., & Patyts'ka, Kh. O. (2021). Suchasni vyklyky ta problemy identyfikatsiyi sil's'kykh terytoriy u nespryiatlyvykh umovakh v Ukraini [Modern challenges and problems of identifying rural areas in unfavorable conditions in Ukraine]. *Ekonomika ta suspil'stvo*, 32. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-2>
- Yurchyshyn, V. V. (2013). Do problemy systemnoyi pereoriyentatsiyi rozvytku ahrosfery na zasadakh sotsioekonomiky [On the problem of systematic reorientation of agrosphere development based on socioeconomics]. *Ekonomika APK*, 11, 6-17. <https://eapk.com.ua/en/article/download/do-problemi-sistemnoyi-pereoriyentatsiyi-rozvitku-agrosferi-na-zasadakh-sotsioekonomiki-naukovo-prikladni-aspekti>